Fri från våld

en gemensam angelägenhet

Plan för barn- och kvinnofrid
och mot våld i nära relation,
hedersrelaterat våld och förtryck,
sexuellt våld, sex mot ersättning
och människohandel
2022–2026

Malmö stad

UPPRÄTTAD

Datum:	Planen godkändes av kommunfullmäktige 2022-03-03
Förvaltning:	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen
Avdelning/Enhet:	Strategiska avdelningen, enheten för social hållbarhet

Innehåll

Sammanfattning 5

En gemensam angelägenhet för hela staden 7

Syfte och ansvarsfördelning 7
Planens fokusområden 8

Våldets uttryck 11

Konsekvenser av våld 12
Grupper i behov av särskilt samhällsstöd 13
Personer som utövar våld 14

Planens inriktning 17

Utvecklingsbehov i Malmö 17

Inriktningsmål 23

Staden bedriver ett verkningsfullt våldsförebyggande arbete 24
Staden arbetar aktivt med att förhindra att våld upprepas 25
Verksamma i staden ska upptäcka våld och kunna agera 25
Staden erbjuder stöd utifrån den enskildes behov 26
Stadens arbete bygger på aktuell kunskap och forskning 26
Stadens arbete sker i samverkan med myndigheter, civilsamhälle och andra relevanta aktörer 27

Referenser 29

I Malmö blir ingen utsatt för våld och alla får själva bestämma över sitt liv och sin kropp.

Kommunfullmäktiges vision

Sammanfattning

Våld i alla dess former är ett allvarligt samhällsproblem. Planen *Fri från våld - en gemensam angelägenhet* beskriver hur våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld, sex mot ersättning och människohandel kan förebyggas och motverkas i Malmö. Planen avser arbetet mot våld och förtryck riktat mot både barn och vuxna då det finns ett starkt samband dem emellan.

Arbetet mot våld och förtryck är hela stadens angelägenhet och insatser för att förhindra och förebygga våld behöver finnas på samhälls-, närområdes- och individnivå. Planen gäller för tidsperioden 2022–2026 och omfattar alla Malmö stads nämnder och styrelser.

Kommunfullmäktiges vision för arbetet mot våld är:

I Malmö blir ingen utsatt för våld och alla får själva bestämma över sitt liv och sin kropp.

Planens inriktningsmål är:

- Staden bedriver ett verkningsfullt våldsförebyggande arbete
- Staden arbetar aktivt med att förhindra att våld upprepas
- Verksamma i staden ska upptäcka våld och kunna agera
- Staden erbjuder stöd utifrån den enskildes behov
- Stadens arbete bygger på aktuell kunskap och forskning
- Stadens arbete sker i samverkan med myndigheter, civilsamhälle och andra relevanta aktörer

Fri från våld – en gemensam angelägenhet fastställs av kommunfullmäktige. Arbetsmarknads- och socialnämnden har kommunfullmäktiges uppdrag att samordna genomförandet och uppföljningen av planen. Alla nämnder och styrelser har ansvar för att genomföra insatser utifrån sitt uppdrag.

Planen ska följas upp vartannat år genom dialog mellan förvaltningarna och bolagen. Dialogmöten initieras av arbetsmarknads- och socialförvaltningen. För att nå planens mål och underlätta uppföljningen ska förvaltningar och bolag upprätta handlingsplaner för den egna verksamheten. Barnrättsperspektivet ska uppmärksammas särskilt i de åtgärder som formuleras.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ansvarar för att sammanställa utvecklingen och rapporterar till arbetsmarknads- och socialnämnden och till kommunstyrelsen.

En gemensam angelägenhet för hela staden

Det är en mänsklig rättighet att vara fri från våld och att få sin kroppsliga integritet respekterad. En viktig grundpelare i Malmös arbete för en hållbar stad är att alla människor ska kunna leva trygga i gemenskap med andra oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Men så ser det inte alltid ut. Många barn och vuxna utsätts för hot, våld, kränkningar och sexuella övergrepp. Hoten kan komma från en närstående, någon i ens omgivning eller från en helt obekant - på alla ställen där människor möts. Den som utsätts i en miljö riskerar ofta att utsättas på fler ställen. En person kan använda våld i olika sammanhang. Personen kan vara offer i en situation och våldsutövare vid ett annat tillfälle.

Våld från någon som står en nära innebär ofta att bli utsatt för upprepat våld som pågår över tid. Det kan påverka relationer och livsvillkor även långt efter att övergreppen upphört. Våld oberoende av relation kan också skapa trauma och ge allvarliga konsekvenser för de berörda.

För att bekämpa alla former av våld på ett framgångsrikt sätt behöver hänsyn tas till samspelet mellan våld i hemmet och våld i offentlig miljö. Ett effektivt trygghetsarbete behöver ske gemensamt av stadens alla nämnder och styrelser. För att minska våldet, och helst få det att upphöra, krävs dessutom ett nära samarbete med andra myndigheter och aktörer i civilsamhället.

Syfte och ansvarsfördelning

Malmö stad vill med *Fri från våld – en gemensam angelägenhet* medverka till att trygga barn och ungas uppväxtvillkor, förebygga och förhindra våld samt säkra att de som utsätts för kränkningar och våld får stöd och skydd utifrån behov.

Planen riktar sig till alla nämnder och förvaltningar, styrelser och bolag i Malmö stad och ger en gemensam och övergripande riktning i arbetet under tidsperioden 2022–2026.

Ansvarsfördelning

Planen fastställs av kommunfullmäktige. Enligt Malmö stads riktlinje för styrdokument ska en plan beslutad av kommunfullmäktige ange vad staden vill åstadkomma i relation till ett område. Med planen som underlag ska det vara möjligt att skriva en handlingsplan som förtydligar tillvägagångssätt.[1]

Arbetsmarknads- och socialnämnden har kommunfullmäktiges uppdrag att samordna genomförandet och uppföljningen av planen.[2] Nämndens förvaltning har en samordnande och stödjande roll och ansvarar för att sammankalla en styrgrupp för att underlätta det gemensamma arbetet med att uppnå planens mål. Ett nätverk inrättas för informations- och kunskapsdelning.

Samtliga nämnder, förvaltningar, styrelser och bolag har utifrån sitt uppdrag ansvar för att utforma insatser som möjliggör förändring, enskilt och i samverkan med varandra. För att underlätta planens genomförande och uppföljningen ska förvaltningar och bolag upprätta handlingsplaner för den egna verksamheten. Barnrättsperspektivet ska uppmärksammas särskilt i de åtgärder som formuleras.

Uppföljning
Planen ska följas upp vartannat år genom dialog mellan förvaltningarna och bolagen. Dialogmötena initieras av arbetsmarknads- och socialförvaltningen.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ansvarar för att sammanställa utvecklingen och rapporterar till arbetsmarknads- och socialnämnden samt kommunstyrelsen.

Planens fokusområden

Planen är en del av stadens samlade trygghetsarbete men har fokus på nedanstående former av våld. Om målen i planen uppfylls kommer tryggheten i det offentliga rummet öka då planens fokusområden är riskfaktorer även för annat våld, ohälsa och destruktivt beteende. Stadens övergripande trygghetsarbete har samtidigt betydelse för möjligheten att nå planens mål.

Våld i nära relation
Är ett samlingsbegrepp för våld i flera olika relationer och situationer. Våldet utövas av någon som den utsatta har, eller har haft, en relation till. Det kan handla såväl om partner, föräldrar, syskon, barn eller annan närstående. I närstående inräknas här även personer som den enskilde bor med i ett särskilt boende. Det omfattar också andra som den enskilde står i stark beroendeställning till som exempelvis god man, förvaltare, personlig assistent eller familjehemsföräldrar och -syskon.

Barn som upplever våld
Omfattar barn och unga som utsätts för våld av någon det står i beroendeställning till. Det kan också handla om sexuellt våld eller trakasserier från utomstående. Barn som ser, hör eller på annat sätt förstår att våld förekommit mot någon närstående räknas också som utsatta för våld. Barn kan utsättas för alla former av våld.

Hedersrelaterat våld och förtryck
Kännetecknas bland annat av patriarkala värden och strukturer samt att individens intressen är underordnade kollektivet. Individens sexualitet, val av partner och övriga agerande är allas angelägenhet och påverkar i hög grad hela familjens rykte. Kvinnlig könsstympning är en form av hedersförtryck som bland annat syftar till att begränsa flickan/kvinnans sexualitet. Begränsningar, kontroll och våld används både

för att förhindra att den enskilde bryter mot gruppens normer och för att bestraffa den som begått en handling som anses olämplig. Hedersnormer börjar när barnen är små och pågår under hela livet.

Sexuellt våld oberoende av relation

Innebär sexuella handlingar där samtidigt kränkningar och övergrepp förekommer. Sexuellt våld kan ske både i nära relation, av bekant eller okänd.

Sex mot ersättning

Är när en person får eller ger ersättning i utbyte mot sexuella tjänster eller handlingar. Det kan ske fysiskt eller digitalt. Ersättning kan vara olika saker såsom bostad, mobil, pengar, droger, kläder eller annat.

Människohandel för olika ändamål

Innebär att någon genom hot eller vilseledande transporteras, överförs och inhyses någonstans. Syftet är att den brottsutsatte exempelvis ska ge sex mot ersättning, utnyttjas sexuellt, tvingas att gifta sig eller utföra tvångsarbete. Människohandel kan ske både över landsgränser och inom Sverige.

DEFINITION AV VÅLD:

Handlingar mot en annan person, som smärtar eller skadar, skrämmer eller kränker, eller får personen att göra eller avstå att göra någonting mot sin vilja

Per Isdal *Meningen med våld (2000)*

Våldets uttryck

Våld handlar om makt och kontroll till skillnad från jämlika relationer som bygger på ömsesidig respekt och omtanke. Våld kan beskrivas som varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.[3] Flertalet handlingar är ett brott enligt lag,[4] men vissa gärningar ingår i våldsbegreppet utan att bryta mot brottsbalken eftersom de inskränker individens självbestämmande och kan skada personens fysiska och psykiska hälsa.

I relationer kan makt och kontroll ta sig olika uttryck. Det kan ske genom en kombination av känslomässigt och ekonomiskt utnyttjande, isolering, försummelse, skrämseltaktik samt genom att förminska och skuldbelägga.

- **Fysiskt våld** kan beskrivas som allt våld som riktas mot en person kroppsligen. Våldet kan ske med eller utan tillhyggen/vapen och bestå av allt från knuffar, att bli fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad till mord.
- **Sexuellt våld** kan handla om våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar. Även sexuella handlingar eller beröring som den utsatte inte samtyckt till räknas till sexuellt våld. Likaså att tvingas att titta på porr.
- **Psykiskt våld** kan handla om direkta eller indirekta hot, verbala kränkningar eller förlöjligande. Även våld eller hot om våld mot anhörig eller husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten.
- **Ekonomiskt och materiellt våld** handlar om att förstöra någons ägodelar eller ta kontrollen över gemensamma medel, så att den utsatta inte har tillgång till dem. Det kan även innebära att ta lån i någon annans namn eller skuldsätta någon.
- **Latent våld** är vetskapen om att det finns ett våldskapital, det behöver inte ens uttryckas. Den utsatta vet att det finns en överhängande risk att utsättas för våld.
- **Försummelse** är att inte ge en person den omsorg som den behöver till exempel genom att medvetet undanhålla medicin, strunta i att ge mat eller annan hjälp i vardagen som den utsatta är beroende av.
- **Digitalt våld** är att utsätta någon på nätet, genom telefon eller annan digital plattform, sprida – eller hota – att sprida information, rykten, sexuella bilder eller annat via exempelvis social media. Det kan också vara att förmå någon att utföra handlingar framför webkamera. Att kapa digitala konton, tvinga till sig koder, eller förfölja någon digitalt innefattas också. Många barn och unga spenderar stor del av sin tid i digitala kanaler vilket innebär en ökad risk för digitalt våld.

Konsekvenser av våld

Våld i alla dess former påverkar människor både direkt och indirekt. Våld och förtryck skadar människors hälsa och begränsar deras liv. Allvarligast är det för dem som blir utsatta. Det kan också ge negativa konsekvenser för de som använder våld i form av försämrade relationer och rättsliga påföljder. Även anhöriga och personer runt omkring berörs.

Våld kan leda till fysiska och medicinska skador men sätter också spår i form av rädsla och brister i tillit till andra människor, depression, trauma och posttraumatisk stressyndrom (PTSD), missbruk, självskador, utåtagerande beteende, isolering, sömnsvårigheter och ensamhet. Den som tvingas fly och flytta för att undgå fortsatt våld riskerar hemlöshet och långsiktig osäker boendesituation, arbetslöshet och sjukskrivning med raserad ekonomi. Ju grövre våldet är, ju fler gånger man utsätts, ju fler former av våld och ju närmare relation den våldsutsatta har till våldsutövaren desto större är risken för allvarliga och långvariga konsekvenser.

Våld och försummelse under ett barns uppväxt tenderar att öka risken för framtida ohälsa, att själv använda våld eller hamna i en våldsam relation.

Barn som upplevt våld mot sina omsorgspersoner löper större risk att utveckla symtom som ångest, nedstämdhet, posttraumatisk stress samt beteendeproblem som trots och uppförandeproblem, i jämförelse med barn som inte har sådana erfarenheter. Vidare har våld mellan barnets omsorgspersoner visat sig medföra sämre skolprestationer hos barn. Våldet verkar även kunna inverka negativt på utvecklingen av verbal förmåga och minnesförmågor hos förskolebarn. Dessa barn är även mer utsatta för mobbning i skolan än andra barn.[5]

Våld medför förutom de individuella konsekvenserna även stora samhällsföljder och kostnader. European Institute for Gender Equality (EIGE) uppskattar att Sveriges årliga kostnad för våld i nära relationer och könsrelaterat våld mot både kvinnor och män är 45,5 miljarder kronor baserat på 2012 års kostnadsnivå. Drygt hälften av de beräknade samhällskostnaderna handlar om förlorad livskvalitet och förlust av friska levnadsår. De mer direkta kostnaderna på knappt 20 miljarder avser produktionsförluster, kostnader kopplade till rättsväsende och rättsprocesser och för hälsa och ohälsa. Mindre än två procent utgörs av specialiserade verksamheter och satsningar.[6]

Grupper i behov av särskilt samhällsstöd

Alla kan utsättas för eller utöva våld, men generellt är flickor och kvinnor särskilt utsatta för de olika former av våld som behandlas i planen och män är överrepresenterade bland de som använder våld.

En person kan ha flera typer av utsatthet samtidigt. Det är viktigt att inte likställa att ingå i en sårbar grupp med att individen är svag. Den enskilde kan vara mycket kompetent, men i behov av särskilt samhällsstöd kopplat till livssituationen. Det finns också normer i samhället om vem som blir utsatt och vem som använder våld. Det kan försvåra för individer som bryter mot normen att söka och få rätt stöd och hjälp.

Vissa grupper behöver uppmärksammas extra för att de är särskilt utsatta eller för att de har en särskilt utsatt situation.

Barn

Barn som utsätts själva eller bevittnar våld mot en närstående riskerar inte bara att skadas för stunden, våldet kan även ge långsiktiga konsekvenser. Barn har i många fall små möjligheter att påverka sina egna liv och är i stark beroendeställning till vuxna för att uppmärksammas och få hjälp. Ett barn som upplever en form av våld har en förhöjd risk för att utsättas för andra former av våld. Om det förekommer våld mellan de vuxna i familjen ökar risken för att barn utsätts för våld tio gånger.[7] Oenighet och konflikter kring vårdnad, boende och umgänge är ytterligare en allvarlig riskfaktor för att barn ska bevittna och/eller utsättas för direkt våld.

Ungdomar och unga vuxna

Partnervåld, sexuellt våld oavsett relation, sex mot ersättning, hedersvåld och människohandel förekommer inte bara i vuxna relationer. Unga både utsätts och kan själva använda våld. Flickor och unga kvinnor är särskilt utsatta för sexuellt våld.[8] Unga, främst pojkar, kan ibland vara både offer och våldsutövare. I en hederskontext kan de exempelvis tvingas till att bevaka sin mamma, sina systrar eller andra familjemedlemmar.

Äldre

Våld kan förekomma hela livet. För äldre kan risken för att utsättas för våld öka om det finns olika sjukdomar exempelvis demenssjukdomar. Våld kan utövas av annan närstående än partner såsom barn och barnbarn, god man eller annan person som den äldre står i stark beroendeställning till.[9]

Personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning utsätts oftare för våld och våldet är mer omfattande. Barn med funktionsnedsättning löper två till fem gånger högre risk att utsättas för olika typer av våld.[10] Vilken eller vilka funktionsnedsättningar personen har påverkar behovet av särskilda insatser. Liksom äldre kan personer med funktionsnedsättning stå i beroendeställning till sin omgivning och kan utnyttjas på olika sätt för andras vinning. Om våldet utövas av en närstående som är personlig assistent kan det vara särskilt svårt att kunna be om hjälp.[11]

Hbtq-personer

Enligt flera forskningsstudier utsätts homo, - bi, - trans, - och queerpersoner (hbtq-personer) oftare än heterosexuella personer för både partnervåld och sexuellt våld oberoende av relation. En särskild utsatthet för partnervåld har konstaterats bland bisexuella kvinnor.[12] Transpersoner med erfarenhet av sex mot ersättning och människohandel för sexuella ändamål är särskilt utsatta för våld.[13]

Kvinnor med missbruk

Kvinnor som är i missbruk och samtidigt utsätts för våld befinner sig i en dubbel utsatthet och kan ha svårt att få hjälp. Sex mot ersättning och sexuella övergrepp är också vanligare då det kan vara ett sätt att finansiera eget och andras missbruk.[14]

Personer utan permanent uppehållstillstånd

Att vara anhöriginvandrare utan kunskap om det svenska samhället innebär en ökad risk att utsättas för våld. Personer som saknar permanent uppehållstillstånd löper risk att hamna i beroende-situationer och kan tvingas utstå övergrepp. Bristande tilltro till myndigheter och rädsla för att tvingas lämna landet försvårar tillgången till hjälp och stöd.[15]

Personer som utövar våld

Personer som utövar våld och förtryck är ingen enhetlig grupp. De finns överallt i samhället. Skälen till att någon tar sig rätten att utsätta någon annan för hot, våld och förtryck kan vara många. Det kan handla om personliga problem, normer och attityder som rättfärdigar handlingarna eller viljan att skapa sig egen vinning – känslomässig eller ekonomisk. Till viss del är motiven samma oavsett typ av våld, men det finns också vissa skillnader.

Föräldrar och omsorgspersoner som använder våld mot barn och/eller låter barn bevittna våld

Våld mot barn kan utövas av både kvinnor och män. När föräldrar i svåra livssituationer upplever känslor av vrede, frustration eller maktlöshet kan det leda till att de tar till våld. Ekonomisk utsatthet, separation med konflikter kring boende och umgänge, stress och krav från omgivningen har betydelse. Psykiska störningar hos föräldrar, aktivt missbruk eller kognitiv funktionsnedsättning ökar risken.[16] Attityden till barn och barnuppfostran och egen uppväxt med våld påverkar också. Vuxna som låter barn bevittna våld mot närstående har ofta inte insikt eller förståelse för konsekvenserna för de unga. De är mer upptagna av sina egna behov.[17]

Partnervåld

Personerna som använder våld finns i alla samhällsklasser. Forskare har funnit att våldsutövarnas syfte med våldet kan variera. En uppdelning har beskrivits mellan att använda situationsbundet partnervåld och makt- och kontrollvåld. Det situationsbundna våldet utövas av alla kön och är ett resultat av svårigheter att hantera konflikter och ilska. Makt och kontrollvåld utövas nästan bara av män, som ofta har kvinnofientliga attityder. Det är ett medel för

att uppnå dominans över en partner. De flesta kvinnor som söker skyddat boende har utsatts av en man med kontrollbehov.

Män som har utövat våld mot både en partner och personer som inte var närstående har en större risk att utöva allvarligt eller dödligt våld i nära relationer än män som enbart varit fysiskt våldsamma mot sin partner. Att själv ha upplevt våld under uppväxten är vanligt bland dem som använder våld.[18]

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld är ofta kollektivt sanktionerat, vilket innebär att handlingarna är godkända av flera personer. Det kan också finnas flera förövare. Utövarna av hedersrelaterat våld och förtryck ser det ofta själva som en legitim och oundviklig handling för att värna om familjens heder och släktens sociala överlevnad.[19] Personer som är dömda för hedersrelaterat våld är huvudsakligen män, men även kvinnor står för en stor del av förtrycket.[20]

Personer som köpt sex

Forskning kring personer med erfarenheter av att ha köpt sex visar att majoriteten är män och att de kommer från olika samhällsskikt med varierande ålder. I situationer där män köper sex av män uppges köparen ofta vara äldre än den som säljer sex.[21] Inom området ”sugardejting” är män som köper sex oftast betydligt äldre än de som säljer sex.[22]

Polismyndigheten uppger att det finns ett samband mellan att de som köper sex ofta använder våldshandlingar mot den som de köper sex av.[23] Personer som köper sex begår en kriminell handling oavsett om våld förekommer eller om de som säljer sex har samtyckt eller inte.[24]

Planens inriktning

Den huvudsakliga målsättningen med planen är att förhindra att våld och förtryck uppstår eller upprepas. De bakomliggande orsakerna och riskfaktorerna för våld på såväl samhälls-, grupp- och individnivå behöver beaktas och motverkas och arbetet ska vara proaktivt. Ytterst handlar det om att bekämpa brott, stärka de mänskliga rättigheterna, förbättra uppväxt- och livsvillkor samt öka folkhälsan.

Planen baseras på *Nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor,*[25] samt regeringens sjätte jämställdhetspolitiska delmål som är *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet*. Som en del av arbetet för ökad jämställdhet har också en särskild nationell *Handlingsplan mot prostitution och människohandel* [26] tagits fram.

Den nationella strategin och handlingsplanen mot prostitution och människohandel har i sin tur kopplingar till olika internationella konventioner som Sverige ratificerat, såsom Förenta nationernas (FN) och Europarådets deklarationer för mänskliga rättigheter.[27]

I arbetet med att uppfylla planens mål ska aktuell lagstiftning och föreskrifter beaktas. Arbetet ska också ta hänsyn till innehållet i andra relevanta nationella och lokala styrdokument, exempelvis läroplaner[28] och Malmö stads policy för mänskliga rättigheter.

Utvecklingsbehov i Malmö

Arbetet med att genomföra planen ska utgå från behoven och situationen i Malmö. Varje kommun måste arbeta aktivt mot våld, men förutsättningarna ser olika ut. Arbetet behöver beakta de utmaningar som finns, men utgå från och stärka möjligheterna till förändring.

Utvecklat stöd till barn och unga

FN:s konvention om barnets rättigheter är sedan januari 2020 svensk lag.[29] Enligt barnkonventionen ska barn skyddas mot alla former av våld.[30] Det är ett av samhällets grundläggande ansvar. Barnrättsperspektivet ska genomsyra genomförandet av planen. Barnets rätt att komma till tals och få sina synpunkter beaktade [31] behöver stärkas och former för att involvera barn och unga i att motverka våld behöver utvecklas.

Unga utsätts ibland för våld i sina egna relationer [32] och alla får inte själva välja sin partner.[33] Sexuella trakasserier är extra vanligt mot och bland unga.[34] För att trygga barn och ungdomar krävs att vuxna i omgivningen kan uppmärksamma våld, förtryck och kränkningar samt se och möta barnens behov. Stödet till barn och ungdomar behöver stärkas inom såväl förskola, skola, fritid, kultur och socialtjänst.

Barnen påverkas av familjernas livssituation. För att barn ska leva fria från våld och förtryck behövs både generella insatser som bland annat kan ges på familjecentraler och genom föräldrastödsprogram, samt riktat stöd till föräldrar med särskilda behov.

Jämställdhet och mänskliga rättigheter

Normer styr vad flickor och pojkar, kvinnor och män förväntas vara och göra respektive inte få vara och göra. Att förändra dessa normer är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna och samtidigt en utmaning för att motverka våld.

Kartläggningen om hedersrelaterat våld och förtryck visar att begränsningar och våld är ett problem i såväl Malmö som i Stockholm och Göteborg. I studien framkommer att många unga, särskilt pojkar, har en negativ inställning till jämställdhet och till lika rättigheter oavsett sexuell läggning.[35] I genomförandet av planen ska destruktiva maskulinitets- och våldsnormer som inskränker individers rättigheter och självbestämmande synliggöras och utmanas. Arbetet med normer och värderingar behöver stärkas utan att peka ut eller stigmatisera grupper.

I det praktiska arbetet kan det handla om att främja goda och respektfulla relationer på arbetsplatser, i förskolor och skolor, trygga bostadsmiljöer och ett positivt och inkluderande språkbruk. Öppna och trygga mötesplatser såsom allaktivitetshus kan öka samhörighet och förhindra inneslutning i separata grupper. Därigenom kan misstro mot andra och antidemokratiska normer och värderingar motverkas. Föreningsliv, kulturverksamheter samt mötesplatser är viktiga aktörer i arbetet.

Strukturella utmaningar och möjligheter

Våld och förtryck förekommer i alla samhällsklasser och bland personer med olika bakgrund, kön, ålder, funktionalitet och sexuell läggning. Strukturella och socioekonomiska faktorer kan dock öka riskerna. Arbetslöshet och en pressad ekonomisk situation kan förstärka familjekonflikter och försvåra möjligheterna att bryta upp från destruktiva relationer. Ett utvecklat stöd i att komma i utbildning och arbete kan bidra till att förbättra situationen.

Malmö är en attraktiv stad. Möjligheten till studier vid universitetet och en expansiv arbetsmarknad får många att flytta hit. Människor söker sig gärna till släkt och vänner. Det är positivt att många vill bo i Malmö, samtidigt innebär det att staden gemensamt behöver stärka trygghetsarbetet såväl i det offentliga rummet som i hemmet i takt med att staden växer. En ansträngd bostadsmarknad innebär exempelvis svårigheter att få en ny bostad efter skyddat boende. Samarbete mellan olika förvaltningar och bostadsföretag kan bidra till att öka tillgängligheten för våldsutsatta och stärka tryggheten i bostadsområdena.

Närheten till Danmark och förbindelser med Europa skapar möjligheter för Malmöborna men understödjer samtidigt införande av alkohol och droger. Missbruk och beroende ökar risken för att utsättas och för att använda våld. Våldet tenderar även att bli grövre. Närheten till Danmark är en utmaning i arbetet mot sex mot ersättning och människohandel för sexuella ändamål då lagstiftningen om sexköp skiljer sig mellan länderna. Såväl säljare som köpare kan verka på båda sidor sundet.

Insatser till enskilda och grupper

Alla som utsatts för våld i relation har rätt till stöd och skydd från samhället. Särskild uppmärksamhet behövs för grupper där samhällsskyddet inte alltid är anpassat, exempelvis hbtqia+-personer, personer med funktionsnedsättning, äldre och personer som utnyttjas i människohandel. Det behöver finnas en öppenhet för att en person kan ha flera sårbarheter samtidigt.

Utveckla arbetet med våldsutövare

Om våldet ska kunna upphöra krävs ett ökat synliggörande och uppmärksamhet kring de som använder våld. Kunskapen om hur man bemöter personer som använder olika former av våld behöver stärkas och insatserna till de enskilda våldsutövarna utvecklas. Samverkan behöver stärkas, främst med de rättsvårdande myndigheterna men även med Region Skåne, för att förhindra att övergreppen fortsätter.

Arbetsgivarperspektiv

Malmö stad är en av Malmös största arbetsgivare. För att kunna ge ett jämställt och jämlikt bemötande till Malmöbor behöver staden kontinuerligt kompetensutveckla personalen kring normer och arbeta aktivt mot stereotypa föreställningar i verksamheterna. Kompetensen kring hur medarbetare ska agera vid misstanke om våld behöver öka.

Kommunen behöver också kunna erbjuda anställda, praktikanter och personer i arbetsmarknadsåtgärder inom Malmö stad en trygg och jämställd arbetsmiljö.

Bland Malmö stads medarbetare finns såväl våldsutsatta som våldsutövare. Staden behöver utveckla kunskapen om hur utsatta medarbetare kan uppmärksammas och stödjas.

Intern och extern samverkan är nödvändig

Ett nära samarbete, kunskapsutbyte och kontinuerligt utvecklingsarbete inom och mellan verksamheter i staden och med andra myndigheter är nödvändigt. Samverkan behöver utvecklas ytterligare för att förebygga våld och ge stöd till enskilda Malmöbor. Lokala, regionala och nationella organisationer har stor kunskap och erfarenhet. Fler organisationer med förankring i samhället behöver liksom näringslivet vara involverade i utvecklingsarbetet. Samverkan krävs oavsett våldsform och var våldet sker. Formerna för samverkan och vilka aktörer som ska ingå behöver anpassas till vilken målgrupp som berörs.

Förebyggande arbete på flera nivåer

Ett systematiskt arbete mot våld behöver bedrivas på samhällsnivå, i närmiljön samt på individ- och familjenivå och nå alla Malmöbor. Planen ska bygga vidare på det goda arbete som redan görs. Malmö stad ska fortsätta vara en öppen stad, tänka nytt och hitta kreativa lösningar tillsammans med Malmöborna. En förutsättning för att arbetet ska bli framgångsrikt är att det finns kunskap och kompetens i hela staden och att arbetet följs upp regelbundet.

Preventionstriangeln visar på hur detta arbete kan bedrivas.

Ett främjande arbete kan skapa förutsättningar till en positiv utveckling för både barn, unga och vuxna. Det handlar bland annat om att stärka tilliten till samhället, den generella välfärden och övergripande insatser för mänskliga rättigheter. Exempelvis kan olika förskolor, skolor, föreningar och kulturinstitutioner i Malmö bidra till spridande av grundläggande värderingar kring demokrati och mänskliga rättigheter och därigenom medverka till ett positivt samhällsklimat.

Ett universellt preventionsarbete riktar sig till Malmöbor i allmänhet. Det handlar om att stärka skyddsfaktorerna och minska riskfaktorerna, ett utvecklingsarbete som bland annat sker inom Communities that care (CTC). En viktig del i arbetet är även att skapa trygga närmiljöer, gator och torg, utbildnings- och arbetstillfällen samt ökad tillgång till bostäder.

Ett selektivt preventionsarbete vänder sig till grupper av personer utifrån att de har en riskfaktor för att bli utsatta för våld eller utsätta andra. Arbetet kan inkludera insatser och verksamheter som exempelvis elevhälsa, LSS-verksamheter, miljöförvaltningens inspektioner i riskmiljöer och ett sektorsövergripande lokalt brottsförebyggande arbete.

Ett indikerat preventionsarbete riktar sig både till personer som blivit utsatta och som utsatt andra för våld. Staden har flera verksamheter som erbjuder stöd och skydd till våldsutsatta och andra brottsoffer. Av särskild vikt är att förstärka de insatser som vänder sig till personer som utövar våld och förtryck.

PREVENTIONSTRIANGELN:

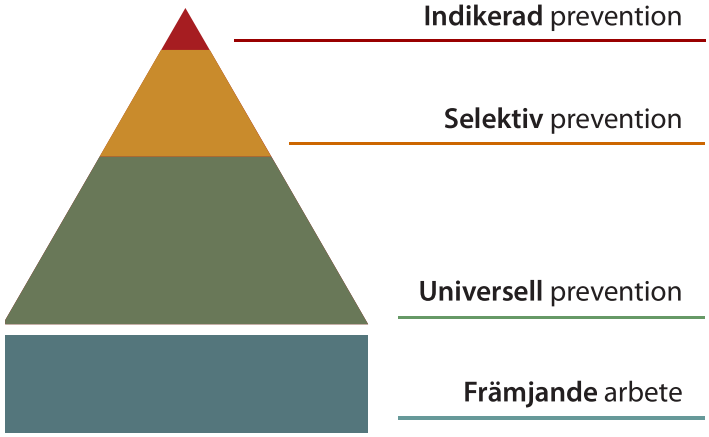

Ett främjande arbete kan skapa förutsättningar till en positiv utveckling för både barn, unga och vuxna. Det handlar bland annat om att stärka tilliten till samhället, den generella välfärden och övergripande insatser för mänskliga rättigheter.

Inriktningsmål

Kommunfullmäktiges vision för arbetet är:

I Malmö blir ingen utsatt för våld
och alla får själva bestämma över sitt liv och sin kropp.

PLANENS INRIKTNINGSMÅL ÄR GÄLLANDE FÖR ARBETET MED BÅDE BARN OCH VUXNA:

- Staden bedriver ett verkningsfullt våldsförebyggande arbete
- Staden arbetar aktivt med att förhindra att våld upprepas
- Verksamma i staden ska upptäcka våld och kunna agera
- Staden erbjuder stöd utifrån den enskildes behov
- Stadens arbete bygger på aktuell kunskap och forskning
- Stadens arbete sker i samverkan med myndigheter, civilsamhälle och andra relevanta aktörer

Staden bedriver ett verkningsfullt förebyggande arbete

Genom att:

- **Stärka barns rättigheter**
  Barn har rätt till en trygg uppväxt med tillgång till utbildning, hälsovård, fritid och att inte behöva utsättas för våld och förtryck. Genom att stärka barns uppväxtvillkor förebyggs både att barn utsätts och att de själva utvecklar destruktiva beteenden. Barn som anhörig till vuxen som utsätts för våld har egna rättigheter och behov.

- **Utmana normer**
  Staden ska systematiskt arbeta med att förändra normer och attityder som rättfärdigar förekomsten av våld och förtryck, både i utåtriktade verksamheter som möter Malmöbor och inom den egna organisationen. Det kan handla om destruktiva maskulinitets- och femininitetsnormer, åldersnormer som försvarar maktutövande samt andra värderingar och normer som legitimerar diskriminering, ojämställdhet, hedersförtryck, homofobi och våldsbejakande idéer och handlingar. Pojkar och män behöver involveras mer i att motverka våld.

- **Utveckla det våldsförebyggande arbetet**
  Staden ska ha ett förebyggande arbete där myndigheters och civilsamhällets resurser används. Våld i relation, hedersrelaterat våld och förtryck, olika former av sexuellt våld och människohandel ska inkluderas i det lokala brotts- och drogförebyggande arbetet liksom i insatser mot psykisk ohälsa och andra risk- och skyddsfaktorer.

- **Stärka det tidiga stödet**
  Information och rådgivning om lagstiftning, rättigheter och skyldigheter behöver finnas lättillgängligt. Grupper med särskilda behov av samhällets stöd ska få riktad information och rådgivning anpassad efter sina behov.
  Föräldrar ska ha tillgång till föräldrastöd under barnens uppväxt. Stödet i föräldrarollen till föräldrar som själva vuxit upp med våld eller hedersnormer i familjen behöver utvecklas för att ge föräldrar andra verktyg i föräldraskapet.

- **Skapa en trygg och inkluderande arbetsmiljö**
  Chefer och medarbetare har ett gemensamt ansvar för att bidra till en trygg arbetsmiljö där ingen utsätts för sexuella trakasserier eller andra former av våld eller kränkande handlingar.

Staden arbetar aktivt med att förhindra att våld upprepas

Genom att:

- **Agera mot kränkningar**
  Stadens medarbetare ska reagera och agera när de ser eller hör någon använda kränkande ord eller ser en våldshändelse. Medarbetare ska vara trygga i att kunna bemöta och stoppa våldet och kunna motivera enskilda till att söka hjälp.

- **Nå fler som använder våld**
  Staden ska intensifiera arbetet med att motivera och påverka personer som använt någon form av hot och våld eller köpt sexuella tjänster att upphöra med sitt beteende. Vuxna som utsätter barn eller låter barn bevittna våld är extra viktiga att nå. Ett särskilt fokus behövs också på unga män som använder våld, konsumerar våldsporr eller köper sex. Insatserna ska vara lättillgängliga och anpassas till att enskilda våldsutövare behöver olika former av stöd.

- **Flytta på våldsutövaren**
  Om det av risk- och säkerhetsskäl för den våldsutsatta är möjligt, ska den som utövar våld motiveras att flytta. Om den våldsutsatta och våldsutövaren arbetar i samma verksamhet är det den som använder våld som ska förflyttas. När de finns i samma utbildning eller boende ska våldsutövaren förflyttas när det är juridiskt möjligt.

Verksamma i staden ska upptäcka våld och kunna agera

Genom att:

- **Uppmärksamma fler barn som lever med våld**
  Medarbetare ska uppmärksamma barn som lever med våld. Alla chefer och medarbetare har anmälningsplikt om barn far illa och ska ha kunskap om och känna sig trygga i rutiner och ansvarsfördelning. Medarbetare och chefer ska få stöd i de fall anmälan leder vidare till en polisanmälan och rättsprocess.

- **Systematiskt arbeta med att upptäcka våld**
  Medarbetare som möter Malmöbor ska kunna känna igen tecken på våld, ha kunskap om särskild riskutsatthet, känna sig trygga i att ställa frågor om våld och kunna hänvisa till stödinsatser. Malmö stad som arbetsgivare ska säkra att medarbetare har relevant kompetens för att kunna agera vid misstanke om våld.

- **Uppmärksamma flickor och unga kvinnor**
  Staden ska arbeta systematiskt för att tidigt upptäcka utsatthet hos flickor och unga kvinnor. Dessa är särskilt utsatta för partnervåld, hedersrelaterat våld, sexuellt våld oberoende av relation och för köp av sexuella tjänster, exempelvis så kallad ”sugardejting”.

- **Bedriva tillsyn i olika riskmiljöer**
  Staden ska bedriva ett aktivt och systematiskt tillsynsarbete i olika miljöer för att därigenom kunna upptäcka personer utsatta för exempelvis människohandel, sex mot ersättning, koppleri och våld oberoende av relation.

Staden erbjuder stöd utifrån den enskildes behov

Genom att:

- **Prioritera barn som upplevt våld**
  Barn som upplevt våld ska få tidig och skyndsam hjälp utformad efter det enskilda barnets behov och situation. Barn ska få anpassad information och vara delaktiga i utformandet av insatser riktade till dem själva och deras anhöriga. Barn som upplevt våld ska få långsiktigt stöd och hjälp i att kunna skapa framtida trygga relationer i livet.

- **Utveckla stöd- och skyddsinsatserna**
  Staden ska kunna erbjuda anpassat skydd och stöd till våldsutsatta Malmöbor oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexualitet, etnicitet, religion, ålder och funktionalitet. Insatserna ska utformas med den enskilda Malmöbon i centrum.

- **Stärka det långsiktiga stödet till våldsutsatta**
  Den som vill lämna en destruktiv situation ska få stöd för att gå vidare i livet. Det kan handla om stöd att hitta nytt boende, få möjlighet till utbildning och arbete men också att klara det dagliga livet och ett långsiktigt stöd i att bearbeta traumatiska upplevelser.

- **Ge stöd till utsatta medarbetare**
  När en medarbetare i Malmö stad blir utsatt för våld ska staden kunna ge stöd till medarbetaren. Chefer och HR-konsulter behöver ha kunskap om våld och vilka hjälp- och stödinsatser som finns.

Stadens arbete bygger på aktuell kunskap och forskning

Genom att:

- **Samla kunskap om omfattningen av våld**
  För att kunna bedöma behov och följa upp insatser är det viktigt att systematisera och synliggöra förekomsten av våld mot både barn och vuxna. Frågor om våld från närstående, sexuellt våld, köp av sexuella tjänster och människohandel behöver inkluderas i olika undersökningar och kartläggningar.

- **Stödja yrkesverksamma i att utveckla sitt arbete**
  Kontinuerlig kompetensutveckling om olika former av våld och hur de samspelar ska erbjudas olika yrkesgrupper utifrån respektive uppdrag. Stadens förvaltningar och andra aktörer behöver bilda kunskapsallianser och medverka till att kunskapen delas och sprids.

- **Utveckla nya metoder**
  Malmö stad ska initiera och medverka i forskningsarbete lokalt och nationellt. Medarbetare och chefer ska ges förutsättningar att ta del av, och bidra till att utveckla nya metoder och arbetssätt.

Stadens arbete sker i samverkan med myndigheter, civilsamhälle och andra relevanta aktörer

Genom att:

- **Samverkan ska ske inom planens samtliga mål**
  Arbetet mot våld och förtryck är komplext och planens fokusområden involverar många sektorer i samhället. Staden ska ta initiativ till och skapa förutsättningar för samverkan mellan myndigheter, idéburna organisationer och övriga civilsamhället. Andra myndigheters och civilsamhällets kunskap och erfarenheter ska tas tillvara i utvecklingen av arbetet framåt.

- **Utveckla samverkan kring enskilda barn och vuxna**
  Personer som utsätts för eller använder våld har ofta behov av insatser och kontakt med flera myndigheter och organisationer. För att nå bästa resultat för Malmöborna ska staden samverka med andra berörda aktörer kring enskilda barn, vuxna och familjer.

- **Stödja den idéburna sektorn**
  Den idéburna sektorn är ett viktigt komplement till stadens arbete. Det gäller såväl det förebyggande och främjande arbetet som insatser till enskilda barn och vuxna. Samverkan med olika organisationer ska breddas och stödet till den idéburna sektorn säkras.

För att bekämpa alla former av våld på ett framgångsrikt sätt behöver hänsyn tas till samspelet mellan våld i hemmet och våld i offentlig miljö. Ett effektivt trygghetsarbete behöver ske gemensamt av stadens alla nämnder och styrelser. För att minska våldet, och helst få det att upphöra, krävs dessutom ett nära samarbete med andra myndigheter och aktörer i civilsamhället.

Referenser

1. Malmö Kommunfullmäktige, reviderad 2014-10-05, *Riktlinjer för utformning av Malmö stads styrdokument*.

2. Malmö kommunfullmäktige, *Ny organisation i Malmö stad – Översyn av centrala styrdokument som berörs av organisationsförändringen*, STK-2017-501.

3. Isdal, Per. (2017) *Meningen med våld* Gothia Kompetens AB.

4. Brottsbalk (1962:700).

5. Socialdepartementet, SOU 2017:112 *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende*.

6. Socialdepartementet, SOU 2015:55 Slutbetänkande av *Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor*.

7. Socialstyrelsen (2016) *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.

8. Brottsförebyggande rådet (2018) *Brott i nära relationer bland unga, Kortanalys 6/2018*.

9. Socialstyrelsen (2016) *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.

10. Stiftelsen allmänna barnhuset Stockholm, Jernbro & Janson (2017) *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*.

11. Socialstyrelsen (2011) *Sällan sedda - Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*.

12. Nationellt centrum för kvinnofrid (2018) *Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt* NCK-rapport 2018:1.

13. Västra Götalandsregionen, Göteborg Genväg till forskning. Hall, A (2020) *Våld i samband med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.*

14. Socialstyrelsen (2011) *Skylla sig själv - Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem*.

15. Socialstyrelsen (2013) *Ensam och utsatt - utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med utländsk bakgrund*.

16. Stiftelsen Allmänna barnhuset Stockholm (2020) Carolina Jernbro och Åsa Landberg, *Multiutsatta barn - Om barn som utsatts för flera typer av misshandel.*

17. Sveriges kommuner och regioner (2020) Eriksson M, Hultmann O, Svensson E, *Barn som upplever våld – Att stödja barn och bedöma föräldrars omsorgsförmåga*.

18. Socialdepartementet, SOU 2018:37 (2020) *Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld.*

19. Socialstyrelsen (2020) *Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer.*

20. Kriminalvården (2018) *Hedersrelaterat våld och förtryck – mot förbättrad kunskap om förövarna.* Alpin, R (2016) *Exploring the role of mothers in "honour" based abuse perpetration and the impact on the policing response.*

21. Länsstyrelsen Stockholm (2014) *Prostitution i Sverige.*

22. Holmström, C & Grönvall, Y. (2019) Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries. *A Study of Knowledge, Social Initiatives and Legal Measures.* TemaNord 2019:546.

23. Polismyndigheten (2018). *Människohandel för sexuella och andra ändamål – Lägesrapport 19*.

24. Västra Götalandsregionen, Göteborg Genväg till forskning, Hall, A (2020) *Våld i samband med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.*

25. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, Skr. 2016/17:10.

26. *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*, 2018-02-08 nr II.

27. Däribland Europarådets konventioner om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (den så kallade Istanbulkonventionen), konventionen om bekämpande av människohandel och konventionen om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp samt FN:s konventioner om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Torontodeklarationen – våld mot äldre och Agenda 2030.

28. Skolverket, Läroplaner för förskolan respektive grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

29. Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

30. Barnkonventionen artikel 19.

31. Barnkonventionen artikel 12.

32. Brottsförebyggande rådet (2018) Brott i nära relationer bland unga, Kortanalys 6/2018.

33. Stiftelsen Allmänna barnhuset Stockholm (2018) *Det är mitt liv – Om sambandet mellan barnmisshandel och att inte själv få välja sin partner.*

34. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020) *Det blir bara värre om jag berättar… Ungas erfarenheter av sexuella trakasserier i utbildningsmiljö.*

35. Örebro Universitet, Baianstovu R., Strid S., Cinthio H., Särnstedt E.& Enelo, J-M. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar.*

Malmö stad

ARBETSMARKNADS- OCH SOCIALFÖRVALTNINGEN
Strategiska avdelningen
asf@malmo.se
malmo.se/asf

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, 2022 | Layout: Banesa Martinez